

سید احمد ضیا نوری

گننبرگ : سویدن

ولایت سمنگان

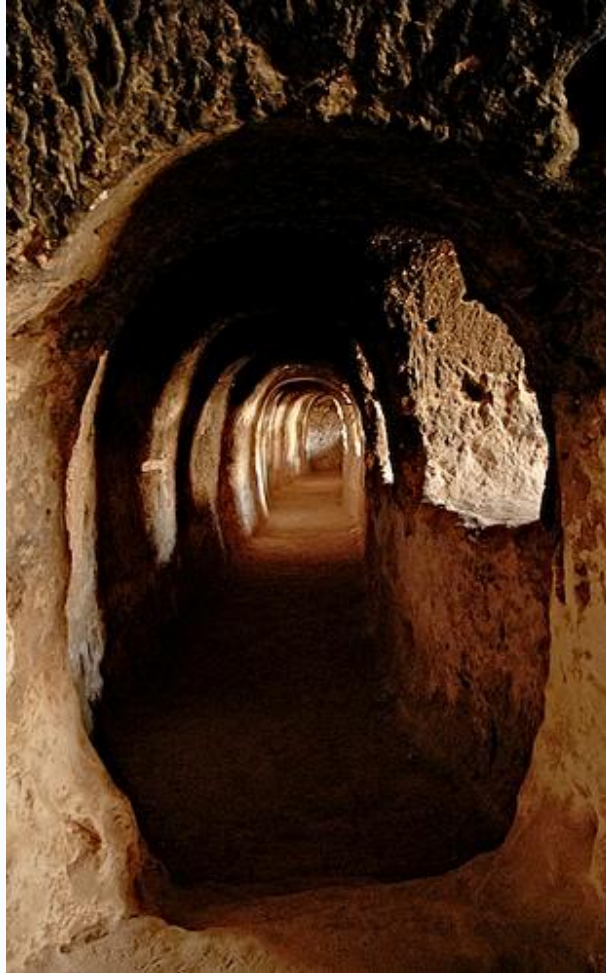

یکی از ۳۴ ولایت افغانستان است. مرکز این استان شهر آیبک است.

شهر قدیمی سمنگان در جنوب شرقی خلم . خلم نام یک شهر و یکی از بخش‌ها (ولسوالی‌ها) بلخ باستان افغانستان است. این شهر از دیرینگی بسیار زیادی برخوردار است. شهر قدیمی سمنگان در جنوب شرقی خلم، در ولایت مزار شریف و در طول تاریخ بر سر یکی از راه‌های مهم بلخ بوده است (شهر بلخ افغانستان یا شهر باختر یونانی باستان: α لاتین، $\tilde{u} \text{ } \tilde{K} \tilde{u}$ ، از قدیمی ترین شهرهای افغانستان است).

در شاهنامه فردوسی چنین آمده است که رستم زال با تهمینه دختر شاه سمنگان ازدواج کرد. سمنگان یکی از ولایات کهن و باستانی افغانستان بوده مرکز آن شهر شاداب و سر سبز ایبک میباشد . که ارتفاع آن از

سطح بحر بیش از هزار متر است. این منطقه خیلی ها حاصلخیز بوده، حبوبات و میوه های فراوان دارد. آب و هوای ایبک شهرت زیاد داشته چنانچه گفته اند: آب ایبک، نان ایبک، خواب ایبک.

در شاهنامه فردوسی چنین آمده است که رستم زال با تهمینه دختر شاه سمنگان افغانستان ازدواج کرد.

((رستم نام آورترین چهره اسطوره‌ای است، او فرزند زال و رودابه است و تبار پدری رستم به گرشاسپ (پهلوان اسطوره‌ای و چهره برتر اوستا) می‌رسد. رستم به دست شغاد (برادرش) کشته شد.

زال از قهرمانان اسطوره‌ای است که نامش در شاهنامه رفته است. زال در پارسی به معنای θ است. وی پسر سام و پدر رستم است. زال را پس از زایش پدرش چون از موی سپید پسرش ترسید در کوه و دشت رها کرد. سیمرغ نوزاد را یافت و به آشیانه خود برد و بزرگ کرد. از این پس سیمرغ تا پایان زندگی یاور زال و پسرش رستم است. چنانکه در داستان نبرد رستم و اسفندیار به یاری آنها آمد و ترفند نابود کردن اسفندیار را به رستم آموخت. «زال بر وزن سال، پیر و فرتوت و سفید موی باشد و نام پدر رستم نیز هست و چون او سفید موی به وجود آمد به این نام خوانند.» ریشه این نام در اوستا و هند باستان (پیر شدن) در بلوچی (زن: زوجه). کلمه «زر». فارسی نیز لغتی است در «زال» که «ر» به «ل» بدل شده. زال یعنی مانند پیران سپید موی. «نام پدر رستم است که ولایت نیمروز افغانستان و زاولستان

داشت و او را دستان و دستان زند و زر نیز خوانند و او را زال زر نیز گفته اند به واسطه سپیدی موی، به سیم شبیه بود... و گاهی بر سیم به طریق مجاز زر اطلاق کنند.))

مهمترین حوادث و اقدامات رستم که در شاهنامه به نثم آمده عبارت است از:

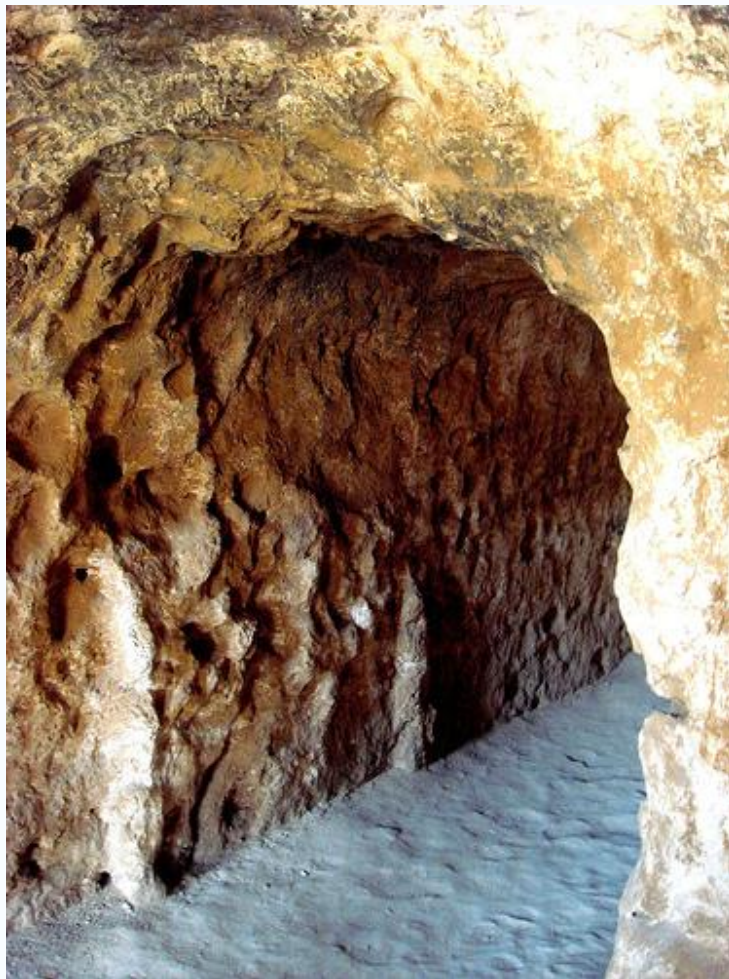
- کشتن پیل سپید
- فتح دژ سپندکوه
- آوردن کیقباد از البرز کوه
- نجات دادن کیکاووس و سایر پهلوانان در بند دیو سپید در مازندران با گذشتن از هفت خوان
- نجات کاووس از بند شاه هاماوران
- بیرون راندن افراسیاب از ایران که در غیبت کاوس به ایران تاخته و آن را مسخر ساخته بود
- جنگ با سهراب
- پرورش سیاوش پسر کاووس
- کشتن سودابه همسر کیکاووس به خونخواهی سیاوش
- خونخواهی سیاوش و تاختن به توران
- حضور در جنگ با خاقان چین و کشتن کاموس کشانی و خاقان چین
- نجات بیژن پسر گیو از چاه افراسیاب.

در سایر منظومه ها:

- جنگ با برزو از خواجه عمید عطاری رازی
- جنگ با جهانگیر پسر خود از قاسم مادح

سمنگان در امتداد شاهراه کابل – حیرتان بین بغلان و بلخ در يك منطقه مهم افغانستان واقع شده که در اثر کشف شواهد و آثار تاریخی اهمیت خاصی پیدا کرده است چنانچه در پایه حفریات و تحقیقات دکتر کارنتون مورخ و باستان شناس امریکایی در غار قره کمر که در کوه های مجاور ایبک واقع شده ، در حوالی 30-50 هزار سال قبل از میلاد شیکاری های همین منطقه سپری مینموده اند و به حیث یکی از کانون های زندگی مردمان عصر حجر در افغانستان شناخته شده و آثاری از قبیل سنگهای چقماقی، استخوان حیوانات و خاکستر ذغال بدست آمده است و کشف آتشفگاه سرخ کوتل و آثار بدست آمده از آن مجاورت شرقی سمنگان ، روشنی جدیدی به سمنگان عصر کوشانی ها در قرن اولیه مسیحی به تمام این مناطق می اندازد .

رباتک منطقه دیگری از سمنگان که در عصر کوشانی ها آباده بوده ، آثار مسکوکات بدست آمده از رباتک شاهد این مدعاست همین قسم در داخل دره معروف به زندان سموج های مشاهده میشود که نشان دهنده آبادانی زیاد بوده است .

نقطه دیگری بنام هزار سم :

واژه هزار سم مخفف هزار سموچ است که در گذشته، نام چهار راه مهم خط سیر کاروان روم قدیم بوده ولی امروز هزار سم، صحرایی است به درازی 16 کیلومتر در شمال غرب ولایت سمنگان. قرار پژوهش‌هایی که هیئت باستان‌شناسی ایتالیایی موسوم به سالوآگون ایم یوگلیسی در سال 1962م در هزار سم به عمل آورد، افزار مربوط به انسان‌های مغاره‌ای عهد باستان سنگی از آن جا به دست آمده است.

همچنان در شمال آریانا و آن طرف دریای آمو، اسکلیت انسانی کشف گردیده که تاریخ آن به 100000 ا لی 150000 سال می‌رسد.

شاید این اسکلیت، به انسان‌های نئاندرتال تعلق داشته باشد، مورخین و باستان‌شناسان عقیده دارند که قبل از آمدن آریایی‌ها به آریانا، سیاه‌پوستان در این سرزمین زندگی داشتند که به سوی هند و غرب آریانا فرار کردند و در مدیا و پارس با نژاد سامی‌ها مخلوط شدند که اهمیت خاص تاریخی زیاد دارد به عقیده ایتالیایی‌ها راه تجارت بوده و به دو طرف هندوکش کاروانها رفت و آمد می‌کرده و تنگی تاشقرغان دارای دروازه‌ی بوده و راه عمومی از تنگی ایبک و دره زندان گذشته به استقامت بامیان و کابل کاروانها حرکت میکردند و ایبک دارای کاروانسرا‌های نیز بوده که به مرور زمان از بین رفته است. از آنچه گفته شد سمنگان از دوره‌های قدیم عصر حجر به این طرف در ادوار قبل از تاریخ و در دوره‌های اسلامی همیشه مرکز زندگانی بوده، پس معلوم میشود که از نظر تاریخی و جغرافیای موقعیت مهمی داشته و دارد.

همچنان چیز مهمی که از نظر تاریخی باعث شهرت سمنگان شده ستوپه‌ی است بزرگ، از یک پارچه سنگ که در مجاورت خود معادلی هم داشته و در داخل بدنه کوه بچه یا تپه حفر شده که در عرف بنام تخت رستم یاد میشود حال آنکه یکی از معابد بسیار مهم باختر قدیم در همین ایبک میباشد و یکی از عجایب معماری عصر بودایی افغانستان قدیم است حفره نامبرده بزرگ و مجلل با دهلیزها و اتاق‌ها و ملحقات دیگر به مراتب از ستوپه سنگی عجیب‌تر است که یقیناً تعداد زیادی بازدیدکننده از کشور‌های مختلف در اینجا می‌آمده و خانه‌های کنده شده که در حدود العالم ذکر یافته، عبارت از همین اتاق‌ها و حجره‌های معبد است و به تعبیر دیگر آنها را بتخانه خوانده اند که به معنای لغوی همان بودا را گویند و خانه بودا در حقیقت همان اتاقها و حجره‌هایی است که در هر کدام آنها یک یا چندین مجسمه بودا همراه با نقاشی و هیکل تراشی، تراش یا ساخته شده اند که خود نشان دهنده هنر مجسمه‌سازی و هیکل تراشی آن عصر میباشد.

سمنگان بزرگترین آدباء ، فضلاء و شعراء را در دامان خود پرورده است . پسته و بادام سمنگان معروف بوده و در کوه های آن زیره ، هنگ و دیگر گیاهان دارویی به کثرت یافت میشود . ذغال سنگ دره صوف بالای ولایت سمنگان از نظر نوعیت بهترین و عالیترین کیفیت را دارا میباشد و از نگاه زراعت گندم بنام گدام افغانستان مشهور است . در حدود العالم من المشرق الی المغرب ، معجم البلدان یاقوت الحموی ، شاهنامه شاهکار بزرگ فردوسی طوسی و دیگر مآخذ معتبر از سمنگان به مراتب نامبرده شده است داستان رستم با تهمینه دختر شاه سمنگان و نبرد رستم با سهراب از تراژدی ترین داستانهای شاهنامه به همگان معروف است . این بود مختصر معلومات درباره سمنگان .

روستاها:

کوچه عارق ، چکاک، تنگی یعقوب پایین، سرخه گاوکش، تیموری بیانان، خانه سنگی، قره مورچه، سرخه بوبکی، حاجی بچه، اوی متان، نیکک، تاجک دهی و چلغزار
تاچی خانه ، اجریم و قرغنه، خوال چارمغز، توری ها، جوی لطیف ، چهارتوت و تیوه تاش
سرولنگ، نوامد، شیخه، قره احمد، خالنیاز، خواجه بلندخمی حوض، تیرک

اقتباس : از منابع خارجی. این سلسله ادامه دارد.

جنوری 2010